

Az Aquincumi Múzeum kisebb feltárásainak helyszínei és eredményei a 2007. évben

(A helyszíneket lásd jelölve a 173. oldali térképen)

1. Budapest, III. ker., Királyok útja 313., Hrsz.: 63646

2007. július 16. és 18. között, a fent nevezett telken régészeti szakfelügyeletet látunk el a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megbízásából. A telek közepére tervezett krízisszálló két ütemben épül, most az „A” ütem sávalapjainak kutatására volt lehetőségünk. Az „A” ütem épülete 39 m hosszú, 12 m széles lesz. 3 db 39 m hosszú, kelet-nyugati irányú és 4 db 5 m hosszú, észak-déli irányú sávalapot terveztek. Az árkok szélessége: 40-50 cm, alapozási mélység: 108 cm.

A terület közelében, a III. Királyok útja 307–309. számú telken, 2005-ben Budai Balogh Tibor több korszakba sorolható teleprészletet tárt fel. (BUDAI BALOGH 2006) Ez indokolta a földmunkák idejére a régészeti szakfelügyeletet.

A keskeny árokszakaszok mindegyikében jelentős mértékű modern kori bolygatást tapasztaltunk. Munkánk során 6 objektumot dokumentáltunk, többségük leletanyagot nem tartalmazott. A sávalapokból kilógó objektumrészek feltárására nem volt lehetőségünk. A teleprészlet a 2-3. századra datálható.

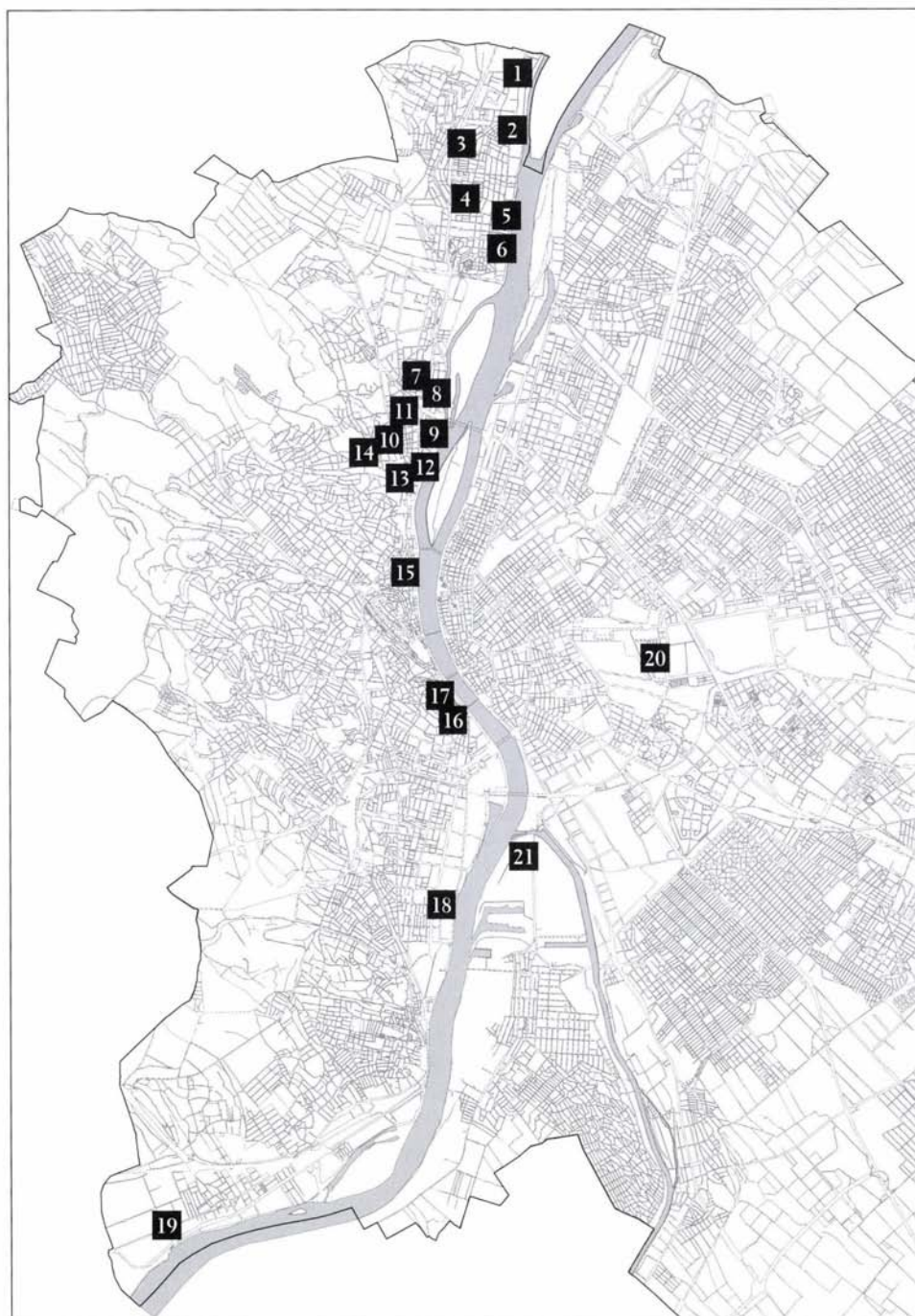
Korom Anita

Irodalom:

BUDAI BALOGH 2006 – Budai Balogh T.: A kissingi Pusztatemplom környékén végzett megelőző feltárásról. Aqfűz 12 (2006) 79–86.

2. Budapest, III. ker., Királyok útja 291., Hrsz.: 63629/5

2007. késő őszén, régészeti szempontból rendkívül szerencsés módon, a Királyok útja 293-as számú telektől (az erről szóló beszámolót lásd a 89. oldalon) közvetlenül délre fekvő területen is lehetőség nyílt megelőző kutatásokat végezni. Itt a múlt században a Főváros Tanács Üdülője állt, ahol 1955-ben Schreiber Rózsa (SCHREIBER–PEKÁRY 1956, SCHREIBER–MOLNÁR 1957), 1960-ban Nagy László (BTM Ad. 355.81.) vezetésével lezajló leletmentések hét korszak (neolitikum, rézkor, kora, középső és késő bronzkor, kelta kor, népvándorlás kor) régészeti leletanyagát hozták napvilágra. 2007 szeptemberében a jelen feltárást közvetlenül megelőző, az egykori üdülőépületek bontási munkáit figyelemmel kísérő szakfelügyelet keretében 1,2-2 m vastag kultúrreteggel rendelkező régészeti lelőhelyt sikerült dokumentálni.

1. kép: Az Aquincumi Múzeum kisebb feltárásainak helyszínei

2. kép: A középső bronzkori települést délről védő hatalmas árokrendszer, oldalfalában a rajta átvezető cölöphíd egyik oszlophelye

Ezt követően, a területen tervezett lakópark építését megelőzően, a Római Horizon Kft. megbízásából végzett másfél hónapos próbafeltárás már a leendő hét épület (A1-2, B1-3, C1-2) területének régészeti fedettségét volt hivatott tisztázni. Miután a munka előrehaladtával hamar nyilvánvalóvá vált a teljes telek régészeti érintettségének ténye, a december 21-ig történő hosszabbítás keretében a beruházói szándékhoz igazodva a telek déli felén épülő 4 lakótömb (A1, B1-B2, C1) teljes megelőző feltárását végeztük el.

Ennek során a ma már nagyjából sík területből két, a folyószabályozás előtti ártérből kiemelkedő észak-északkeleti irányban futó szigethát és a közte húzódó, időszakosan vízzel borított mélyebb terület alkotta változatos térszín képe rajzolódott ki. A mintegy 2300 m²-nyi feltárt terüle-

ten, a geomorfológiai adottságoknak köszönhetően eltérő sűrűséggel, 6 régészeti korszak 474 régészeti objektuma került napvilágra. A lelőhely nyugati kétharmad részét jelentős mértékű 1-1,5 m vastag modern kori feltöltés fedte, mely csupán a Kossuth Lajos üdülőpart felőli telekrészen vékonyodott el, ahol az egykori üdülőépület építésekor, ill. annak bontása során sérültek a régészeti leletek. A Duna főágához közelebbi széles lapos kiemelkedésen (B2, C1 épületek) kora (Harangedény-Csepel-csoport), középső (Vátya-kultúra), késő bronzkori (Urnamezős-kultúra), késő vaskori (császárkori kelta), valamint egy avar település tároló-, műhely-, és áldozati gödrei, földbe mélyített épületei láttak napvilágot. A hát vonalára merőlegesen hatalmas középső bronzkori árokrendszer húzódott (2. kép), melyet a telepü-

lés késői, koszideri periódusában annak terjeszkedése miatt feltöltöttek. Nyugati irányban a szárazföld belseje felé haladva a terasz-sziget nyugati felét (B2 épület egy része) és a szemközti partoldalt (A1, B2 épületek) bronzkori és az 1. századi kelta település egymásba olvadó agyag-nyerő gödreinek komplexumai borítják. Minimális mennyiségű leletanyaga miatt jelenleg bizonytalan időrendi besorolása egy alig 3,5 m hosszú alapárkos cölöpvázas épületnek, továbbá egy fej nélküli emberi temetkezésnek és egy nyújtott, háton fekvő csontvázas sírnak.

A telek északi felén az A2, B3, és C2 épületek területének megelőző feltárása 2008 tavaszán esedékes, melyet követően a Barát-patak és Pünkösdfürdő között húzódó lelőhelyláncolat középső, mintegy 230 m-es szakaszán, megismerhetjük annak belső struktúráját.

Szilas Gábor

Irodalom:

SCHREIBER–MOLNÁR 1957 – Schreiber R. – Molnár E.: Budapest III, Békásmegyver-Pünkösdfürdő. ArchÉrt 84 (1957) 82.

SCHREIBER–PEKÁRY 1956 – 94. – Schreiber R. – Pekáry T.: Budapest III. Csillaghegy-Pünkösdfürdő, ArchÉrt 83 (1956) 94.

3. Budapest, III. ker., Ipartelep utca 64., Hrsz: 64054/29

2007. szeptember 11. és október 8. között az Ever–Estate Kft. megbízásából próbafeltárást végeztünk a fent nevezett telken. A tervezett Irodaház alapozásának

nyomvonalában gépi segítséggel két, egymásra merőleges, 6×47 m hosszú kutató-árkot húztunk észak–déli és kelet–nyugati irányban. Ezekből nyilvánvalóvá vált, hogy a területet 60–100 cm vastagság közötti modern kori sittes-vasbeton-törmelékes feltöltés borítja. Ez alatt egy 10–40 cm vastagság közt váltakozó homogén, tömött barna (egykori termőtalaj) réteg húzódik, lejjebb pedig már a sárga altalaj következik. A metszetekben jól láthatuk, hogy e két utóbbi réteg közti elválás elmosódva jelentkezik. A barna réteg sokszor fodrozódva a sárga altalajba kenődött, ami feltehetően a terület mezőgazdasági használatára (szántásnyomok) utal. A gyéren felbukkanó újkori – modern kori mázas kerámiatöredékek inkább egy kései használatot sugallnak.

A két kutatóárokban elenyésző számban bukkantunk régészeti objektumra: két nagyméretű modern kori sittesgödron kívül, egy északkelet–délnyugati irányú árok (datáló lelet nélkül) és négy gödör került napvilágra, melyekből csupán egyben találtunk kézzel formált (népvándorlás kori vagy Árpád-kori?) kerámiatöredékeket. A szondákat a feltáráshoz szánt időszak utolsó harmadában, a KÖH állásfoglalása alapján, (további gépi munka segítségével) kiszélesítettük a tervezett épületalap határáig. Az újabb felületekben néhány további, sekély gödör jelentkezett, ezekből azonban egy kivételével (néhány őskori kerámiatöredék) leletanyag nem került elő.

Összefoglalva megállapítható, hogy a lelőhely területét a régészeti korokban csak igen gyéren használhatták, továbbá ennek a szórványos használatnak az objektumait nagyrészt a területen folyó újkori-modern kori mezőgazdasági művelés tovább roncsolta és tüntette el.

A lelőhely szűkebb környékén az elmúlt években több hasonló jellegű szondázás történt, melyek vagy negatív eredménnyel (Árpád utca – Ipartelep utca – Ságvári Endre utca sarka (SZILAS 2004), Pünkösdfürdő utca (LÁNG 2007), vagy – hasonlóan az általunk kutatott területhez – csak igen kevés régészeti jelenség kimutatásával (Pünkösdfürdő utca – Ipartelep utca – Madzsar József utca sarka (LÁNG 2005) zárultak.

Vámos Péter

Irodalom:

LÁNG 2005 – T. Láng O.: Bp. III. Pünkösdfürdő utca – római és őskori kerámia, árok. Aqfüz 11 (2005) 237.

LÁNG 2007– T. Láng O.: Bp. III. Pünkösdfürdő utca – épületalapozás. Aqfüz 13 (2007) 276.

SZILAS 2004 – Budapest, III. ker., Árpád utca – Ipartelep utca – Ságvári E. utca által határolt terület (Hrsz.: 63902/6). Aqfüz 10 (2004) 177–179.

4. Budapest, III. ker., Anikó – Czetz J. – Petúr – Csalma utcák által határolt terület, Hrsz.: 23038/1, 23038/2

Intézményünk 2007. június 11. és augusztus 28. között végzete el a fent említett terület szondázó jellegű régészeti feltárását. A munkálatokra azért került sor, mert a területen 22 épületből álló lakóparkot terveznek. Első ütemben a leendő észak-déli és kelet–nyugati irányú útszakaszok helyeit tártuk fel, ezek szolgáltak szondaként. A kutatóárok szélessége átlagosan 7 m volt, változó hosszúsággal (30–80 m között).

A területen a régészeti feltárást indokolta, hogy a telek nyugati szomszédságában 2006-ban római kori épületomladékok és az azokat kísérő kisszámú leletanyag, ill. forrásfeltörések nyomai kerültek elő. (LÁNG 2007, 251–253) A telektől délre a Római Strandfürdő területén 1965-ben, ill. 2000–2001-ben a polgárvárost és a *legiot*ábort is ellátó észak–déli irányú *aquaeductus* forráshegyi, kútházai, szentélyépületei és a vízvezeték tápláló csatornaágak kerültek elő. (FORSCHUNGEN 2003, 144–149) A fentiek ismeretében elsősorban további forrásokkal és az ezekhez kapcsolódó esetleges római kori objektumok előkerülésével lehetett számolni.

A korábban a területen működő gyártelep (1925-től a Facsavar, Vas- és Fémneműgyár) vastag (1 m) feltöltése alatt az összes kutatóárokban azonos rétegsor mutatkozott. A feltöltés alatt vékonyabb, még modern kori anyaggal kevert, sötétbarna réteg jelentkezett, majd ez alatt egy szürkésfekete, agyagos, vizenyős, szerves anyagban gazdag réteg, amely meglepően nagy számban tartalmazott római kori építési anyagot (*tegula*, *imbrex*, *tubus*, ill. piskóta alakú és 8 szögletű padlótegla) állatesontot, házikerámiát, ill. *terra sigillata* és nagy számú üvegedény töredékeit (főként pohárformák). Feltűnő volt a mázas *mortarium*töredékek gyakori előfordulása.

Lejjebb haladva a legtöbb helyen megjelent a forrásfeltörések zónájára jellemző sárgásfehér vízkőporos kiválás, ill. néhány helyen masszív, vastag vízkőréteg is kialakult, melyeket foltszerűen dokumentálhattuk. Ebben leletanyagot már nem találtunk, geológiai rétegnek minősül. A topográfiai megfigyelések arra utalnak, hogy a terület kelet felé emelkedett ho-

3 kép: Római kori árkok és karólyukak bontás után

mokháttakkal, míg nyugat felé mélyedések tagolták a felszínt és ebben a zónában lehet elsősorban forrásokkal számolni.

A vízkőkiválások közvetlen környezetében, ill. ezt a réteget vágva, a terület keleti és nyugati felében kisebb mélyedéseket (beásásokat?), összesen öt észak–déli irányú, sekély teknős aljú árkot dokumentáltunk. Kettő alján és mellette kisebb karólyukakat is kibontottunk. (3. kép) A fentiekén kívül 3 nagyobb, szögletes formájú, átlagosan 40 cm mély, tetejükön kövekkel körberakott oszlophelyet(?) is találtunk. Az objektumok egyelőre nem mutatnak rendszert, ugyanakkor feltűnő, hogy kizárólag a vízköves rétegeket vágva kerültek elő, így feltételezzük, hogy a közelben feltörő források hasznosításával lehettek kapcsolatban. A folyamatban lévő geológiai vizsgálatok reményeink szerint lokalizálni tudják majd a forrásokat. Az előkerült objektumok és a nagyszámú leletanyag alapján valószínű, hogy a Római Strand területén azonosított szent liget erre, azaz

északi irányban is folytatódhatott további forrásokkal. A vízfeltörési helyeket hasznosíthatták (ld. árkok, karólyukak – sövénykerítés?), a nagyszámú üvegedény jelenléte pedig esetleg kultikus, ill. gyógyászati célokra is utalhat (áldozat, ivókúra?). A leletanyag zöme a Kr. u. 3. századra keltezhető (pl. rheinzaberni *terra sigillata*)

A rétegsor alapján valószínűsíthető, hogy a tényleges objektumok (épületek?) és járósíntjeik a feketésszürke réteg tetején húzódtak. Ezeket azonban a modern kori tereprendezések már elpusztították, csak töredékes leletanyaguk maradt meg, ill. azok a földbemélyített objektumok, amelyek elérték az alul húzódó vízköves szintet. A rétegsor alapján az is látszik, hogy a római korban a forráshelyek hasznosítása miatt nem képződtek vízköves szintek, azok csak a korábbi időszakokban alakultak ki.

A feltárás eredményei alapján a KÖH előírta a további, megelőző jellegű régészeti kutatást, azon leendő épületek alatt,

ahol régészeti objektumok mutatkoztak, így reményeink szerint lesz lehetőség az objektumrendszerek feltárására és a terület rész római korban betöltött szerepének közelebbi meghatározására.

T. Láng Orsolya

Irodalom:

FORSCHUNGEN 2003 – Póczy, K.: Wasserver- und Entsorgung, Gebäude des Stadtzentrums. In: Zsidi, P. (Red.), Forschungen in Aquincum 1969–2002. Aquincum Nostrum II. 2. 2003, 144–149.
LÁNG 2007 – T. Láng O.: 2. Budapest, III. ker., Szentendrei út 207–209., Hrsz.: 23038/3. Aqfüz 12 (2007) 251–253.

5. Budapest, III. ker., Nánási út 69., Hrsz: 23744/2

2007. október 27. és december 3. között lakópark építését megelőzően, a BRUESA-

RÓMAI Kft. megbízásából, fakitermeléshez kapcsolódó szakfelügyeletet, továbbá próbafeltárást és megelőző régészeti feltárást végeztünk a Nánási út, Rozgonyi Piroska út és Római part által határolt területen. A Duna magas árterének keleti peremén elhelyezkedő ingatlanon 5 db nyugat–keleti tengelyű, 35–50 m hosszú, 13,5 m széles mélygarázsos épület kivitelezésére kerül sor, amelyek közül 2007-ben, a parti sávban elhelyezkedő „A” és „B” jelű épületek teljes feltárását, illetőleg azoktól nyugatra, a Nánási úthoz közelebb eső területeken tervezett „C”, „D” és „E” jelű épületek szondázó jellegű kutatását végeztük el.

Első ütemben, a Duna-part közelében elhelyezkedő „A” és „B” jelű épületek területén 5 m széles próbaszelvényeket húztunk. Az „A” épület esetében vékony fekete-vörös salakos réteg és 40–60 cm vastag homokos feltöltés, majd átlagban 50 cm vastagságban megmaradt szürkésbarna iszapos természetes réteg alatt értük el a sárga altalajt, amely nyugati irányban a pincetömb alapozási síkja alá mélyült.

4. kép: A „B” épület területe feltárás után keletről

Miután a próbafeltárás régészeti jelenségeket nem eredményezett, a pincetőmb teljes területének kitermelését (700 m²) régészeti szakfelügyelet mellett folytattuk. A modern kori beásásokkal és tereprendéssel bolygatott épület területe, egyetlen szórványos őskori kerámiatöredék kivételével, régészeti szempontból negatívnak bizonyult.

A „B” épület próbafeltárása során átlagosan 40 cm humusz, majd 30-40 cm vastag természetes eredetű homokrég alatt, helyenként 80-100 cm vastagságú barna, szerves anyaggal dúsitott, elszórtan őskori kerámiatöredéket, ill. csoportosan kagylóhéjakat tartalmazó homokos, iszapos réteg húzódott. Ez alatt újkőkori település nyomai kerültek elő. Ez alapján a teljes épületalap (700 m²) megelőző feltárását elvégeztük, mely során összesen 38 régészeti objektumot tártunk fel. (4. kép) Az épületalap keleti oldalán a késő Zseliz időszak nagyméretű, alakatlan, viszonylag gazdag leletgyűttest szolgáltató gödörkomplexumát bontottuk ki. A kerámialeletek között jellegzetes az „S” profilú forma előfordulása, amelyen a sűrűn bekarcolt vonalkötegekből álló, mély rovátkolással átmetsett díszítés, továbbá a nagy felületeket elborító vörös, ill. azon néha nyomokban felfedezhető sárga festés (önállóan és bemélyített díszítéssel kombinálva egyaránt) is előfordul. A gödörben egy vörös festékröngőt és egy festék porítására szolgáló őrlőkö-töredékét is megtaláltuk. A leletanyagban több csiszolt kőeszköz töredéke mellett egy épen megmaradt mikrovész, továbbá pattintott, köztük sarlófényes kőpengék is szerepelnek. A gödör keleti szélénél egy csoportban limno-, ill. hidrokvareitból álló kis kődepót találtunk, amelyben félkész, illetőleg használati nyomokat is mutató kőpengék mellett eszközkészítés mel-

léktermékeként keletkező pattintékok és szilánkok is voltak. Mindezek ellenére a helyben történő eszközkészítés a magkő hiánya miatt nem bizonyítható. (A meghatározást Markó Andrásnak köszönöm). A komplexumtól nyugatra, vélhetően ugyancsak a késő Zseliz idősakra keltezhető oszlopkonstrucióhoz tartozó oszlophelyeket bontottunk ki. Teljes alaprajz nem rekonstruálható, az oszlogpödrök egy része valószínűleg nem érte el az altalaj szintjét. Az oszlophelyek nyugati oldalát kísérő, kevés leletet tartalmazó, észak-déli irányú hosszúkás gödörtől nyugatra csoportosulva, több méhkas alakú tárolóvermet tártunk fel, részben lelet nélkül, részben késő Zseliz leletekkel keltezhetően. Ugyanitt a szelvény déli határánál egy lelet nélküli, de feltehetőleg az újkőkori településhez sorolható kavicsos alapozású, gyengén átégett tapasztású tűzhely félkör alakú részletét is sikerült feltárnunk. Az altalajba 20 cm mélyen lemerülő, 200 cm átmérőjű gödör aljának középső részében 130 cm átmérőjű 8 cm vastag apró kavicsréteget figyeltünk meg, amelyet 4 cm vastag, helyenként megmaradt tapasztott réteg fedett. A tűzhely nyitott volt, boltozat maradványát nem találtuk.

A „B” épület keleti szélénél két kerek méhkas alakú tárolóvermet bontottunk ki, amelyek a középső rézkori Ludanice kultúra idősakára keltezhetőek. Az egyik gödör betöltésébe bedobva egy csaknem teljesen ép, öblén négy szimmetrikusan elhelyezett bütyökfüllel ellátott fazekat találtunk. (5. kép) A másik gödör aljának kiöblösödésében a korszakra jellemző kétfülű esésze töredéke és egy nagyobb kő feküdt.

Az ingatlan Nánási út felé eső oldalán elhelyezkedő „C”, „D” és „E” jelű épületek területén összesen kb. 500 m²-nyi felületen végeztünk próbafeltárást. A nyu-

5. kép: Rézkori gödör feltárás közben, betöltésében bedobott edénnyel

gat-keleti irányban húzott kutatószelvényekben, a kissé keletebbre fekvő „C” és „E” épületeknél, kelet felé az altalaj erőteljes mélyülését és a régészeti jelenségek ritkulását tapasztaltuk. A próbafeltárás során kibontott objektumok mindhárom szelvényben a Dunántúli Vonaldíszes Kerámia (továbbiakban DVK) időszakára, egy esetben biztosan annak Kottafejes szakaszára, keltezhetőek. Vélhetően a DVK-hoz kapcsolhatjuk majd a „D” és „E” épületek területén jelentkező oszlopszerkezetek részleteit is. A tervezett épületek helyének teljes megelőző feltárását a II. ütemben, 2008. tavaszán végezzük el.

A kutatás eddigi eredményei alapján, a területen húzódó szárazulatot valószínűleg egy nagyjából észak–déli irányú természetes mélyedés, időszakos vízfolyás szellette át, amelyet az „A” és „B” épület esetében az altalaj nyugati, a „C” és „D” épületeknél keleti irányú mélyülése jelez. E természetes ároktól keletre, a Duna mellett húzódó szárazulaton, az „A” épület negatív eredménye alapján, a késő Zseliz és a Ludanice időszak települési helyének északi szélét találtuk meg. A települési objektumok

fölött megfigyelhető, szórványos (esetleg áthalmazódott) leleteket és kagylóhéjakat tartalmazó iszapos réteg alapján a terület áradásos lehetett, amely a kis intenzitást mutató települési jelenségek szerint is csak szárazabb periódusokban, időszakosan lehetett alkalmas megtelepedésre. A DVK korábbi, Kottafejes időszakában inkább a víztől távolabb fekvő, kissé magasabb szárazulaton létesítettek települést.

A Nánási úton megtalált települési részletek jól illeszkednek az észak-budai Duna-part települési láncolatának sorába, amelyekről korábban Tompa Ferenc és Gáboriné Csánk Veronika kutatásai alapján értesülhettünk. (TOMPA 1934-35, 1936, 1942, G. CSÁNK 1964, 1967, 1974) Az általunk feltárt késő Zseliz teleprészlet az attól északra elhelyezkedő Pünkösdfürdő környékéről ismertté vált, szakirodalomban sokat idézett lelőhellyel azonos időszakot, a legkésőbbi Zseliz fázist, illetőleg az ún. „Vorlengyel” horizontot (PAVÚK 1969, 1969/a, TOČÍK-LICHARDUS 1964, KALICZ 1988) képviseli, csakúgy, mint a Szécsény-Ültetésen feltárt település is. (SOÓS 1982) A Nánási úton előkerült

kevés leletanyagban a legkésőbbi Zseliz jellegzetességek mellett a „Vorlengyel” időszak jellemzőjeként egy karcolás nélküli, vörös alapon sárga pasztózus festéssel díszített töredék ismerhető fel. A Zseliz időszak településnyomai a Pünkösdfürdőtől északra folytatott feltárásokon is felbukkantak (G. CSÁNK 1964, SZILAS 2008), ezzel szemben a DVK Kottafejes szakaszának települési jelenségeit az észak-budai partszakaszon eddig csak a Nánási úton előkerült lelőhelyen sikerült megtalálni. Mindezek alapján bizonyosnak látszik, hogy a folyót közvetlenül kísérő szárazulatok a középső neolitikum folyamán, a DVK fiatalabb szakaszaiban hosszabb-rövidebb ideig mindvégig lakottak lehettek. Ugyanígy a part-menti sávban több helyen előkerültek már a Ludanice-kultúra településeinek és temetkezéseinek elszórt nyomai is, amelyek sorába a Nánási úton megtalált települési hely is tartozik. (G. CSÁNK 1964, M. VIRÁG 2002, HORVÁTH L. A. 2003.)

M. Virág Zsuzsanna

Irodalom:

- G. CSÁNK 1964 – G. Csánk V.: Megfigyelések a békásmegyeri őskori telepen (Observations faites les station prehistorique de Békásmegyer). ArchÉrt 91 (1964) 201–214.
- G. CSÁNK 1967 – G. Csánk V.: Budapest III. Békásmegyer, Vörös Hadsereg útja 280-tól északra. In: Az 1966. év régészeti kutatásai. RégFüz Ser I. No 20(1967) 9.
- G. CSÁNK 1974 – G. Csánk V.: Budapest III. Békásmegyer, Vörös Hadsereg útja és Munkácsy Mihály u. In: Az 1974. év régészeti kutatásai. RégFüz Ser I. No 28 (1975) 6–7.
- HORVÁTH L. A. 2003 – Horváth L. A.: Rézkori temetkezés a Budapest-aquincumi gázgyár mellett. In: Viga Gy. – Holló Sz. A. – Cs. Schwalm E. (szerk.), Vándorutak – Múzeumi örökség. Tanulmányok Bodó Sándor tiszteletére, 60. születésnapja alkalmából. Budapest 2003, 257–265.
- KALICZ 1988 – Kalicz, N.: Beiträge zur Entstehungsfrage der Lengyel-Kultur. SlA 36(1988) 105–118.
- PAVÚK 1969 – Pavúk, J.: Chronologie der Želiezovce-Gruppe. SlA 27 (1969) 271–365.
- PAVÚK 1969/a – Pavúk, J.: Anteil der Želiezovce Typus an der Genesis der Lengyel-Kultur. ŠtZ 17(1969) 345–360.
- SOÓS 1982 – Soós V.: Előzetes jelentés a Szécsény-ültetési zselizi telep feltárásáról (Vorbereicht über Ausgrabungen der Siedlung der neolithischen Zseliz-Gruppe in Szécsény-Ültetés). NMMÉ 8 (1982) 7–46.
- SZILAS 2008 – Szilas G.: Többretegű őskori lelőhely feltárása a békásmegyeri Duna-parton (Excavation of a multi-layered prehistoric site on the banks of the Danube bank Békásmegyer). Aqfűz 14 (2008) Lásd jelen kötet 89. oldalán
- TOČIK-LICHARDUS 1964 – Točík, A – Lichardus, J.: Neolitická jama vo Vyčapoch-Opatovciach. PA 55(1964)246–278.
- TOMPA 1934-35 – Tompa, F.: 25 Jahre Urgeschichtsforschung in Ungarn. BRGK 24–25 (1934-35) 27–127.
- TOMPA 1936 – Tompa F.: Budapest őskora. TBM 4 (1936) 1–16.
- TOMPA 1942 – Tompa F.: Őskor. In: Szendy K. (szerk.), Budapest Története. Tompa F. – Alföldi A. – Nagy L., Budapest az Ókorban. I. Budapest 1942. 3–134.
- M. VIRÁG 2002 – M. Virág, Zs.: Data on the Middle Copper Age archaeological topography of Budapest Environs (Adatok

Budapest középső rézkorának topográfiájához). *BudRég* 36 (2002) 93–114.

6. Budapest, III. ker., Nánási út 39., Hrsz.: 23761/2

A BTM Aquincumi Múzeuma 2007. április 11. és 23. között látott el régészeti szakfelügyeletet a fent említett területen. A szakfelügyelet szerves folytatása volt a terület déli részén 2005-ben építkezést megelőzően végzett megelőző feltárásnak. (LÁNG 2006, 211–212) Akkor a terület keleti részén őskori objektumok (árok, cölöplyuk), nyugat felé pedig kelet–nyugati irányú, V keresztmetszetű római kori víz-elvezető árkok kerültek elő. Ez alkalommal pontalapok szolgálták szelvényként, amelyekben a felső 30-50 cm-es modern kori feltöltés eltávolítása után egy – már korábban is megfigyelt – sötétbarna, homogén, humuszos réteg következett, szórványos ős- (bronzkor), római és népvándorlás kori kerámia leletanyaggal, de recens leletanyagot is találtunk benne. A telek déli részén kialakított pontalapokban a humuszréteg alatt vastagabb (20 cm) sóderréteg (árokbetöltés?), majd helyenként római *tegularabokkal* kevert köves omladék (árokbetöltés?) következett, amely alatt több felületben kelet–nyugati irányú árkok részletei mutatkoztak. A teknős aljú árkok sekélyek, 20-30 cm szélesek voltak, leletanyag csak az egyikből került elő (rheinzaberni? *terra sigillata* töredéke). Az árkok alatt már a sárga, homokos altalaj jelentkezett. Több helyen figyeltük meg további beásások, árkok(?) széleit, ill. köves omladékokat közvetlenül a sárga altalaj felett, de a kis alapterület miatt ezek funkciója és iránya nem volt megállapítható. A terület nyugati végén kialakított pontalapban egy kelet–nyugati irányú árok

betöltéséből állatesontok és faszén került elő, felette pedig ismeretlen rendeletetésű, patiosos, égett szélű beásást regisztráltunk.

A területen tehát a 2005. évi megfigyelésekhez hasonlóan azt tapasztaltuk, hogy egyrészt jelen van egy őskori lelethorizont, másrészt pedig ismét dokumentálhattunk olyan kelet–nyugati, Dunára merőleges irányú, római kori leletanyaggal betöltött árkokat, amelyek feltehetően a víz elvezetését szolgálták.

T. Láng Orsolya

Irodalom:

LÁNG 2006 – T. Láng O.: Budapest, III. ker., Nánási út 39. Hrsz.: 23761/2. *Aqfüz* 12 (2006) 211–212.

7. Budapest, III. ker., Hunor utca 24–26., Hrsz.: 18730/1-18730/2

2007. november 13-án a fent nevezett telek területén, a G.B. Europa Ingatlan Kft. megbízásából, a következő évre is áthúzódó megelőző feltárást kezdtünk el. A két telket magába foglaló 3000 m²-es terület, topográfiai helyzetét tekintve az aquincumi katonaváros északnyugati részén, a Kr. u. 2-3. század során sűrűn beépített, előkelő negyedben (PÓCZY 1983, 263–267) található, a Raktár utcai késő római *cella trichora* szomszédságában. (NAGY 1931) Az elmúlt években a környéken, a Vörösvári és Hunor utca mentén folytatott, nagykiterjedésű kutatások (KIRCHHOF 2007; BUDAI BALOGH–KIRCHHOF 2007) számos új topográfiai adattal bővítették ismereteinket.

6. kép: Bronz griff-fejes borotva töredéke

A feltárásokat a Vörösvári út felőli telekrészen kezdtük meg, ahol korábban, az ettől északra eső telkeken (KIRCHHOF 2007, 51; BUDAI BALOGH–KIRCHHOF 2007, 260) már megfigyelt, középkori–kora újkori, sárga köves észak–déli irányú út keleti szélénél két periódusát dokumentáltuk. A hasonló nyomvonalú, de ettől kissé keletebbre haladó római út szintjét az alapozási síkkal nem érték el, ezért ennek feltárására nem került sor. A római út metszetét az újkori pince elbontása után feltehetően majd dokumentálni tudjuk.

A telek Hunor utcai épületrészének déli felében, közvetlenül a modern kori rétegek alatt, római épület falaira bukkanunk. A feltárás jelenlegi szakaszában egy kelet–nyugati irányú, hosszabb, többször átépített, és kisebb, északi és déli irányban elnyúló falrészleteket találtunk. Eddig három különböző építési periódust tudunk azonosítani. A kelet–nyugati irányú hosszú fal északi oldala mentén ledőlt, és még eredeti állapotában a falon megmaradt lábázat alját képező falfestmények váltak láthatóvá, melyeket téliesítettünk. A következő év tavaszán folytatódó feltárás során remélhetőleg megállapítható lesz az épület kiterjedése. Az ásás eddigi

legérdekesebb lelete egy bronz griff-fejes borotva töredéke volt. (6. kép)

Kirchhof Anita

Irodalom:

BUDAI BALOGH–KIRCHHOF 2007 – Kirchhof A. – Budai Balogh T.: Budapest, III. ker., Vörösvári út 103–105., Hrsz.: 16916/2. Aqfüz 13 (2007) 259–261.

NAGY 1931 – Nagy L.: Az óbudai keresztény cella trichora a Raktár utcában. Budapest 1931.

KIRCHHOF 2007 – Kirchhof A.: Új feltárási eredmények a katonaváros északnyugati régiójából I. (New excavation results from the northwestern region of the Military Town I). Aqfüz 13 (2007) 40–56.

PÓCZY 1983 – Póczy K.: Az aquincumi katonaváros utcahálózata és fontosabb épületei a II. és a III. században. ArchÉrt 110 (1983) 252–273.

8. Budapest, III. ker., Bécsi út – Vörösvári út mentén (Bécsi út 174a–231. között), Bécsi út (Nagyszombat utca – Föld utca között), Vörösvári út (Gyenes–Törzs–Hévízi utca között), Hrsz.: 16094, 16292, 14772, 18131

A FŐGÁZ Földgázelosztási Kft. megbízásából, a Vörösvári út és a Bécsi út mentén folytatott gázvezetéksere során három szakaszon folytattunk régészeti megfigyelést. Az első szakaszon (a Vörösvári út Hévízi–Gyenes–Törzs utcák által határolt rész) 2007. március 30. és május 8. között folyt a közmű kiváltása. A Hévízi és Törzs utcák között az új vezeték nyomvonalát a korábbi árok mentén, ill. attól kissé

délebbre, de azt érintve ásták ki, mely a Vörösvári úttest északi széle mentén, azal párhuzamosan húzódott. A 140-170 cm mélységű árkokban újkori-modern kori feltöltéseket lehetett megfigyelni. Az út menti épületekhez vezető kisebb, 80 cm mélységű árkokkal nem érték el a régészeti rétegeket. A Vörösvári út 43. számú ház előtt, az árok bolygatatlan északi metszetében, a felszíntől számított 90 cm mélységben előkerült az a sárga, apróköves felület, amelyet 2006-ban a Vörösvári út 111–117. (Remiz) és a Vörösvári út 103–105. (Malom) területén középkori útként azonosítottak. (KIRCHHOF 2007, 51–52; BUDAI BALOGH–KIRCHHOF 2007, 260) A Körte utcába benyúló vezeték nyomvonalának keleti metszetében az újkori-modern kori feltöltések alatt római kori sóderes járósínt jelentkezett, alatta két téglás-köves planírozási réteggel. A Vörösvári utat több helyen csak átfúrták, nem mélyítették le a felszíntől, így a rétegeket nem nyílt lehetőségünk megvizsgálni. A 16998/14 helyrajzi számú telek (jelenleg a McDonald's épülete) előtt az úttest felszedését követően egy téglából épült újkori pince boltíves helyiségére bukkantunk. A pince falába két faragott követ építettek be, amelyek feltehetően újkori kapuépítmény részét alkották.

A gázvezeték felújítás második ütemét a Vörösvári út–Bécsi út 176/b–Bécsi út 231. szakaszon 2007. május 21. és június 13. között végezték. Az 1,5 m mély árkokban régészeti objektum nem jelentkezett. Az egyik, 2,5–3 m mélyre ásott árokban több korábbi közművet tártak fel, a metszetekben csak újkori-modern kori rétegek mutatkoztak.

A harmadik ütemben a Bécsi út – San Marco utca és Föld utca közötti szakaszon folyt a közműfelújítás. 2007. július 5.

és 20. között az árkokat a Bécsi út nyugati oldalán ásták. Az 1,5-2 m mély árkok metszetében modern kori feltöltéseken kívül a Bécsi út korábbi útrétegeit lehetett helyenként megfigyelni.

Kirchhof Anita

Irodalom:

BUDAI BALOGH–KIRCHHOF 2007 – Budai Balogh T. – Kirchhof A.: Budapest, III. ker., Vörösvári út 103–105., Hrsz.: 16916/2. Aqfüz 13 (2007) 259–261.

KIRCHHOF 2007 – Kirchhof A.: Új feltárási eredmények a katonaváros északnyugati régiójából I. (New excavation results from the northwestern region of the Military Town I). Aqfüz 13 (2007) 40–56.

9. Budapest, III. ker., Pacsirtamező utca 30., Hrsz.: 17634

A Cézár-Kert Kft. megbízásából 2007. november 14. és december 5. között próbafeltárást végeztünk a fenti telken. A statikai lehetőségek és a régészeti szempontok figyelembevételével az épület jelenleg legmélyebben fekvő, keleti felében, az egykori pince területén három kutatóárkot alakítottunk ki. Az 1. és 2. munkaterületen kelet–nyugati irányú, 6 és 8 m hosszúságú és 1 m széles sávban kutattunk, míg a pince keleti felében lemélyített árkunk közel négyzetes alaprajzot mutatott.

A 16 napig tartó ásás során az alábbi megfigyeléseket tettük.

A területen, a legkorábbi régészeti jelenségeket a Kr. u. 1-2. századra tehető, agyagtéglafalú épületek helyenként nagyobb kövekkel kevert, planírozási rétegei képviselték. A planírozás felett elszórt kö-

ves, helyenként sóderes járószintet figyeltünk meg.

Az említett épületek megszüntetését követően ipari tevékenységet folytathattak a területen, amelynek maradványait a telek északi részében dokumentáltuk. Ezen a részen két kisméretű (80-90 cm átmérőjű), egymástól 4,6 m távolságban lévő kemencét tártunk fel. Kemencékből álló csoportokat a kutatóárok méretei miatt nem tudtunk megfigyelni. Mivel a kemencék a telek északi felében lévő kutatóárokból fordultak csak elő, ezért az egykori ipartelep kiterjedését tekintve feltételezhető, hogy ez a terület északi felében húzódott. Könyékükön nagy mennyiségű kerámiatöredék, köztük *terra sigillata* utánzatok kerültek elő. A kemencéket egy tereprendezést követően legalább egyszer megújították.

Felettük újabb, sárga-szürke agyagtéglás planírozási réteg húzódott, amely esetleg még a kemencékkel egykorú vagy későbbi agyagtéglafalú épületekre utal.

Ebbe a planírozásba szabályos, egyenes oldalú és aljú beásás mélyült, melynek betöltésében köves felületet és annak két megújítását figyeltünk meg. Mivel ezt csak a terület délnyugati sarkában sikerült regisztrálni, kiterjedését, irányát és funkcióját nem lehetett megállapítani. Leginkább a Kr. u. 2-3. századra keltezhető útfelületre vagy járószintre engedtek következtetni.

A telek keleti felében, egy nyugat felé lejtő beásásban három, elszórt köves-téglás, állatesonttal kevert planírozási réteget figyeltünk meg. Az árok északkeleti sarkában pedig egy másik, szögletes aljú (L-alakú) beásás részletét dokumentáltuk. A beásás feltöltésében elszórtan kövek jelentkeztek.

A régészeti jelenségeket minden kutatóárokból kevert feltöltés fedte, amely felett középkori és római kori anyaggal

vegyesen kevert, laza szerkezetű réteg követett. Ezen belül a telek északi felében egy elszórt köves-téglás planírozást is dokumentáltunk.

A jelenlegi járószinttől kb. 3,3 m mélységig újkori-modern kori feltöltések fedték a római rétegeket. A régészeti jelenségek 3,3 és 5,3 m között helyezkedtek el. A telek területén a legkorábbi jelenségeket az agyagtégla építmények képviselték, amelyeket vágtak a kemencék. Ez utóbbiak a telek északi felében koncentráálódtak, környékükön sóderes-köves járószint húzódott. A terület nyugati és keleti végében megfigyelt köves rétegek két többször megújított út meglétét jelezték.

Kirchhof Anita

10. Budapest, III. ker., San Marco utca 9. – Szomolnok utca 16., Hrsz: 17513

A Fisher Bau Kft. megbízásából 2007. június 4. és július 13. között megelőző feltárást végeztünk az aquincumi katonaváros délkeleti régiójában található telek területén. A nyugatra eső területen (a San Marco utca 6–8. telken), a 2003-2004. évben folytatott megelőző feltárások során, a liftakna süllyesztékében többször átépített épület maradványaira bukkanunk. (KIRCHHOF 2004, 182) Az idei évben kutatás alá vont San Marco utca 9. telken út és épület(ek) meglétére számítottunk.

Az új épület alapozási síkjában még újkori-modern kori rétegeket találtunk. Az ezen a szinten megfigyelt sárgásszürke feltöltődésben lévő növényi eredetű, rozsdás elszíneződések és helyenként sötétszürke amorf foltok mocsári környezetre utaltak. Feltehetően a mocsaras terület felszámoló

lásával hozható összefüggésbe, vagy azt követően létesítették azt a kelet–nyugati irányú vízvezető árkot, amelynek aljában homoklerakódást figyeltünk meg. Az árok betöltéséből újkori-modern kori kerámia-töredékek kerültek elő.

A liftaknánál és a három sülylesztéknél lehetőségünk nyílt mélyebben megkutatni a területet. A sülylesztékek és sávalapok aljában továbbra is még az újkori mocsaras területre utaló elszíneződések és foltok jelentkeztek. A mocsaras, sárgásszürke, rozsdafoltos agyagrétegben egy szárazabb időszakra utaló, humuszosodott, téglaszemcsével és apróbb kövekkel kevert agyagréteg mutatkozott, melyből keltező értékű leletanyag nem került elő.

A telek északi részébe tervezett liftakna aljában, közvetlenül a homogén sárga altalaj felett 30-50 cm vastag, téglatöredékekkel kevert, római kori réteget tártunk fel, tetején elszórt köves planírozással. A réteg feltárása során minimális leletanyag került elő, de régészeti objektum nem jelentkezett.

Kirchhof Anita

Irodalom:

KIRCHHOF 2004 – Kirchhof A.: Budapest, III. ker., San Marco u. 6–8. (Hrsz. 17515). Aqfüz 10 (2004) 182.

11. Budapest, III. ker., Selmeci utca 19.,
Hrsz.: 17408

A Propszt Kft. megbízásából építkezést megelőző feltárást folytattunk a fenti telek területén. Az aquincumi katonaváros délkeleti régiójában található lelőhely kör-

nyékén, a Zápor utca 23–26. szám alatt végzett feltárások késő római temető sírjait hozták felszínre. (7. kép) (KIRCHHOF 2003; KIRCHHOF 2005; KIRCHHOF 2006a; KIRCHHOF 2006b) A 2007. november 12. és december 5. között folytatott feltárás során, a telek északkeleti negyedében sóderes, apróköves római kori járósíntet figyeltünk meg. A köves járósínt maradványai korábban már a Zápor utca 23. és 25. szám alatti feltárások során is jelentkeztek. (KIRCHHOF 2003; KIRCHHOF 2005) A vékony, egyrétegű útfelületet a későbbi, Kr. u. 4. századi temetkezésekkel több helyen megbolygatták, ezért sem a pontos kiterjedését, sem az irányát nem lehetett megállapítani és korhatározó lelet sem került elő belőle.

A feltárás során 9 sír beásásának kontúrját figyeltük meg, melyekből kettőt bontottunk ki. A sírok kb. 1,4 m-rel mélyebbre nyúltak, mint az épület alapozási síkja, így azokat az építkezéssel nem bolygatják meg, csak elfedik, ezért később még feltárhatóak lesznek. A megfigyelt temetkezések elsősorban a feltárt terület keleti felében koncentrálódtak, de feltehetően mélyebben már számolhatunk a telek nyugati területére is áthúzódó sírokkal. A temetkezések mindegyikét – hasonlóan a környező telkeken megfigyelt sírokhoz – még a római kor folyamán kirabolták. A telek délkeleti felében feltárt sírban a váz néhány visszadobált csonttöredékét, a lábresznél pedig egy üvegesését és egy sárgamázos edénykét találtunk. A rablógödör visszatöltésében kopott érem és öv bronzveretére bukkantunk, amely alapján férfsírra lehet következtetni.

A liftakna északi és déli végében egy-egy sír részletét figyeltük meg. A déli oldalon talált sírnak csak az északnyugati sarka nyúlt bele a liftaknába, így feltárása csak ezen a kis szakaszon történt meg,

7. kép: Késő római temetkezések összesítő alaprajza a Zápor és Selmeci utcákban

leletanyag azonban nem került elő belőle. Az északi részben lévő, tegulákból épített, kirabolt sírban a váznak csak a bal karja maradt eredeti helyén. Mellékletet ebben sem találtunk. A sír egyik tégláján a *legio II adiutrix, tabula ansatas* bélyege látható.

A liftaknától keletre, a sírok kirablása során előkerült összedobált, feltehetően több sírból származó, felhalmozott téglatöredékeket találtunk, amelyek közül két üvegpaszta gyöngy került elő. A téglák között meszes és erősen vízköves töredékek is előfordultak.

A megfigyelt sírok tájolása, kialakítása és mélysége eltért egymástól. A kutatott telek és a Zápor utca 26. alatt történt feltárás során megfigyeltek alapján, a területen a Kr. u. 4. század folyamán hosszabb ideig használt temetővel kell számolnunk, ahol ezt megelőzően sóderes, apróköves járószint, út vezetett keresztül.

Kirchhof Anita

Irodalom:

- KIRCHHOF 2003 – Kirchhof A.: Budapest, III. ker., Selmeci u. 17. – Zápor utca 23. (Hrsz.: 17411). Aqfüz 9 (2003) 188–189.
 KIRCHHOF 2005 – Kirchhof A.: Budapest., III. ker., Zápor utca 25. (Hrsz.: 17410). Aqfüz 11 (2005) 230.
 KIRCHHOF 2006a – Kirchhof A.: Budapest., III. ker., Zápor utca 26., Hrsz.: 17393/10. Aqfüz 12 (2006) 217–218.
 KIRCHHOF 2006b – Kirchhof A.: Budapest., III. ker., Zápor utca 24., Hrsz.: 17407. Aqfüz 12 (2006) 218–219.

12. Budapest, III. ker., Bécsi út 211. – Nagyszombat utca 23., Hrsz.: 16094, 16292, 14772

A Fővárosi Vízművek Zrt. megbízásából 2007. március 19. és május 21. között régészeti megfigyelést biztosítottunk a Bécsi

út mentén folytatott vízvezeték-felújítási munkálatokhoz. A Nagyszombat utca – Bécsi út közötti szakaszon a korábbi vízvezetékre ástak rá szakaszonként, majd a csövet elvágták és kibélelték teljes hosszban. A 2,8 m, helyenként 4 m mély árok metszeteiben csak újkori-modern kori rétegeket regisztráltunk. A Nagyszombat utca – Bécsi út kereszteződésében nyitott szélesebb árokban hasonló rétegződés mutatkozott, mint a 2004-2006 között megfigyelt Nagyszombat utca I. telken. (KIRCHHOF 2005; KIRCHHOF 2006; KIRCHHOF 2007) Az alsó, sötét szürkésbarna rétegben téglatöredékeket figyeltünk meg. A Kiscelli utca 103. szám előtt, az úttestben nyitott árok déli metszetében, a modern kori rétegek alatt 10 cm vastag római réteget dokumentáltunk.

Kirchhof Anita

Irodalom:

KIRCHHOF 2005 – Kirchhof A.: Régészeti kutatások a katonavárosi amphitheatrum keleti előterében, a Spitzer Gerzson által alapított kékfestőgyár területén I. (Archaeological investigations in the eastern foreground of the Military Town amphitheatre, in the area of the blue-dyeing factory founded by Gerzson Spitzer I). *Aqfűz* 11 (2005) 13–30.

KIRCHHOF 2006 – Kirchhof A.: Budapest, III. ker., Nagyszombat u. 1., Hrsz. 17970/1. *Aqfűz* 12 (2006) 221–222.

KIRCHHOF 2007 – Kirchhof A.: Régészeti kutatások a katonavárosi amphitheatrum keleti előterében, a Spitzer Gerzson által alapított kékfestőgyár területén II. (Archaeological investigations in the eastern foreground of the Military Town

amphitheatre, in the area of the blue-dyer factory founded by Gedeon Spitzer II). *Aqfűz* 13 (2007) 23–39.

13. Budapest, II. ker., Szépvölgyi út 14., Hrsz.: 14863/31

2007. szeptember 10. és október 20. között a BBraun Hungary Kft. megbízásából végeztünk megelőző régészeti feltárást a Szépvölgyi út és a Felhévizi út által határolt telken, amely a Szépvölgyi árok alsó, kiszélesedő, Duna felőli végén található.

Az ingatlan nyugati és északi szélén 2005-ben húzott 10-10 m széles kutató-sávok eredménye alapján gépi rásegítéssel termeltük le a modern és az újkori (mérleggyár) feltöltést.

Már a gépi munka során előkerült az újlaki templom nyugati oldalán húzódó 18. századi temető. A sűrűn elhelyezkedő, sokszor egymásra ázott sírok feltáráskor jelentős mennyiségű fém lemezgombot, rózsafüzér-gyöngyöt és zarándokérmet találtunk. A lelőhelyet teljes mértékben lefedő újkori temető igen nagy mértékben elpusztította a felső régészeti rétegeket (a római és középkori feltöltést). A telkek északkeleti negyedében, részleteiben azonosítottunk egy kb. 4×4 m alapterületű Árpád-kori veremházat, amelynek keményre döngölt padlóján égésnyomokat figyelhettünk meg. Az épülettől keletre a sírok között, két darab külső kemence keskeny sávban megmaradt részleteit dokumentáltuk. A feltárt Árpád-kori jelenségeket a 12-13. század fordulójára keltezhetjük. Minden bizonnyal az 1998-ban, a Szépvölgyi út 18-22. számú telkek területén előkerült majorsággént értelmezett veremház-csoporthoz tartoztak. (KÁRPÁTI 2002) A középkori háztól délre római kori szemétdögör alsó része került

napvilágra, amely az itt húzódó neolit leleteket tartalmazó humuszos feltöltődésbe mélyedt. Az ásatási terület délnyugati szélén nagyobb kiterjedésű, egyrétegű köves felület került elő az őskori és római réteg határán. (K. Z.)

A telek területe korábban meglehetősen tagolt felszínnel rendelkezett. A Szépvölgyi út felé eső részen megközelítőleg kelet–nyugati hossz tengelyű, 25 m széles, természetes kiemelkedés húzódott. Ennek felületén kerültek elő a már említett Árpád-kori jelenségek és a dombháton húzódott az a bronzkori telep is, amelynek kis területre összehúzólt, sokszor többszörös szuperpozícióban lévő, bonyolult objektum-komplexummá váló gödreit is feltártuk. (8. kép) A kerek, többnyire méhkas alakú, nagyrészt hamus, égett betöltésű gödrök jelentős mennyiségű állatesontot, és kerámiatöredéket tartalmaztak. A leletek közül kiemelkedik

több ép, vagy csaknem ép edény, amelyek között egyfülű bögrék, fazekak, különböző méretű tálak töredékei szerepelnek. A bronzkori település részlete a középső bronzkori Vátya-kultúra időszakára keltezhető. Előkerülése topográfiai szempontból különösen jelentős, hiszen a környékről eddig nem ismertünk adatot a kultúra megtelepedésére.

A dombháton feltárt bronzkori gödrök leletei közé keveredve a Dunántúli Vonaldíszes Kerámia (továbbiakban DVK) idősebb fázisába tartozó gazdag leletanyag is napvilágra került. A leletek a DVK idősebb, Bicske-Galagonyás (MAKKAY 1978), Szigetszentmiklós-Vízműtelep (M. VIRÁG 1992), Dunakeszi-Székesdülő (HORVÁTH 2002) típusú leletekkel meghatározható időszakba sorolhatók. Fontos kronológiai támpontot jelent a besimított és polírozott felülettel, ill. mintával ellátott kónikus tálak előfordulása. Ugyancsak in-

8. kép: Egymásba ásvó őskori gödrök komplexuma

nen származik egy bemélyített díszítéssel ellátott idol töredéke is, amelynek igen közeli párhuzamát az egykorú bicskei leletanyagból ismerjük. (MAKKAY 1972, 1975, 1978) A korszakra jellegzetes ruházat mintázatát jelző, V alakban összefutó párhuzamosokból kialakított motívummal díszített agyagszobrocskák más idősebb DVK lelőhelyről és a közép-európai Vonaldiszes kultúra területéről is közölni kerültek. (KALICZ 1993; BARNA 1999; KÁROLYI 2004; SEBŐK 2007; ILON 2007) A bonyolult komplexumot alkotó gödrök között, a leletanyag feldolgozása során remélhetően elkülöníthetőek lesznek tisztán neolitikus leleteket tartalmazó objektumok is, kielégítően bizonyítva a DVK idősebb szakaszának települési helyét a területen. A telken végzett próbafeltárás kapcsán már történt említés újkőkori gödrök előkerüléséről (KÁRPÁTI–ÉDER 2007), a környéken végzett kutatások során azonban kizárólag települési jelenségek nélkül jelentkező, neolitikus leleteket tartalmazó humuszréteget figyeltek meg az ásatók, amelyet a Szépvölgyi árok feltöltődésével kapcsolatba hozható, besodródott leletekkel telített, áthalmozódott réteggként értékelték. (FACSÁDY 2001; KÁRPÁTI 2003a; KÁRPÁTI 2003b; KÁRPÁTI–M. VIRÁG 2007) A Szépvölgyi út 14. területén valószínűsíthető neolitikus települési hely ismeretében azonban nem zárható ki, hogy ez, a főként a völgy magasabbban fekvő részein mutatkozó jelenség a neolitikus település(ek) kiterjedését jelző kultúrreteggként is értelmezhető. A jelenségről biztosabb képet csak az eddigi ásatások eredményeinek és leleteinek részletes kiértékelésétől várhatunk.

A dombháton feltárt gödörkomplexum fölött húzódó humuszrétegben a DVK kottafejes időszakának leletei is napvilágra

kerültek. A természetes kiemelkedés déli, lejtős oldalán déli és keleti irányba vastagodó neolitikus (DVK) leleteket tartalmazó humuszos feltöltődést vágtunk át. Ez a réteg a völgy magasabb részein húzódó telep(ek) emlékműjének erózió útján történő lehordódásakor is keletkezhetett. A kerámialeletek között a korai Zseliz időszakra jellemző díszítéssel rendelkező darabokat is találtunk.

A Szépvölgyi út, Űrömi utca, Felhévizi út környékén végzett eddigi kutatások alapján, a Szépvölgyi árok mentén húzódó vízmosások környezetében a DVK több fázisának települése(i)vel számolhatunk. A települési helyek lokalizálására, a települések kiterjedésének megállapítására a további kutatások során kerülhet sor. (M. V. Zs.)

Kárpáti Zoltán – M. Virág Zsuzsanna

Irodalom:

- BARNA 1999 – P. Barna J.: A dunántúli vonaldiszes kerámia kultúrájának leletei Balatonmagyaród-Kápolnapusztáról. Zalai Múzeum 9 (1999) 7–32.
- FACSÁDY 2001 – R. Facsády A.: Budapest, II. Szépvölgyi út 18–22. In: Kisfaludi J. (szerk.), Régészeti kutatások Magyarországon 1998. Budapest 2001. 107.
- HORVÁTH 2002 – Horváth L. A.: Neolitikus leletek Dunakeszi határában. BudRég 35 (2002) 7–34.
- ILON 2007 – Ilon G.: Torony, Nagyrét dűlő (Vas megye). In: Ilon G. (szerk.), Százszorszépek. Emberábrázolás az őskori Nyugat-Magyarországon. Szombathely 2007. 74–77.
- KALICZ 1993 – Kalicz, N.: The early phases of the Neolithic in Western Hun-

gary (Transdanubia). Poročilo 21 (1993) 85–135.

KÁROLYI 2004 – Károlyi M.: Napszülöttek. Savaria földjének ősi kultúrái a rómaiak előtt. Szombathely 2004.

KÁRPÁTI 2002 – Kárpáti Z.: Árpád-kori majorság Budaújlak területén. BudRég 35/2 (2002) 587–615.

KÁRPÁTI 2003a – Kárpáti Z.: Budapest, II. Ürömi utca 45. In: Kisfaludi J. (szerk.), Régészeti kutatások Magyarországon 2000. Budapest 2003. 107.

KÁRPÁTI 2003b – Kárpáti Z.: Budapest, II. Ürömi utca 39. In: Kisfaludi J. (szerk.), Régészeti kutatások Magyarországon 2001. Budapest 2003. 148.

KÁRPÁTI–ÉDER 2007 – Kárpáti Z.–Éder K.: Budapest, II. Felhévízi utca 5. In: Kisfaludi J. (szerk.), Régészeti kutatások Magyarországon 2006. Budapest 2007. 163–164.

KÁRPÁTI–M. VIRÁG 2007 – Kárpáti Z.–M. Virág Zs.: Budapest, II. Ürömi utca 37. In: Kisfaludi J. (szerk.), Régészeti kutatások Magyarországon 2006. Budapest 2007. 165.

MAKKAY 1972 – Makkay, J.: Eingeritzte und plastische Menschendarstellungen der Transdanubischen Linienbandkeramik. In: Idole. Prähistorische Keramiken aus Ungarn. Veröff. Naturhist. Mus. 7, 1972, 9–16.

MAKKAY 1975 – Makkay J.: A bicskei neolitikus telep és temető (Neolithische Siedlung und Gräberfeld von Bicske). Székesfehérvár 1975.

MAKKAY 1978 – Makkay, J.: Excavations at Bicske. I. The Early Neolithic. The Earliest Linear Band Ceramic. Alba Regia 16 (1978) 9–60.

SEBŐK 2007 – Sebők K.: Emberábrázolás Balatonszemes-Bagódombról. In: Belényessy K.–Honti Sz.–Kiss V. (szerk.), Gördülő idő. Régészeti feltárások az M7-es autópálya So-

mogy megyei szakaszán Zamárdi és Orda-
cséhi között. Budapest 2007, 119–121.

M. VIRÁG 1992 – M. Virág Zs.: Újkőkori és középső rézkori telepnyomok az M0 autópálya szigetszentmiklósi szakaszánál. In: Havasi P.–Selmeczi L. (szerk.), Régészeti kutatások az M0 autópálya nyomvonalán I. BTM Műhely 5. Budapest 1992, 15–60.

14. Budapest, II. ker., Ürömi utca 57., Hrsz.: 14870

2007. májusában Öreg András tulajdonos megbízásából megelőző feltárást végeztünk a fenti telken.

Az újlaki kápolna tőszomszédságában lévő telek a Szépvölgyi árok alsó szakaszában található, ott, ahol az árok kiszélesedik a Duna irányába. Az erős nyugat–keleti lejtésű terepen a környező telkeken korábban végzett megfigyeléseink igazolódtak.

A terület délnyugati sarkában 19. századi betöltésű, lapos márgából rakott falazatú pincét azonosítottunk, amely jól láthatólag az Ürömi utca vonalához igazodott. A pincéhez tartozó egykori telek területén lévő szemétdöbrökből is többet megtaláltunk.

Az 50–80 cm vastag modern és újkori feltöltés alatt római kori humusz jelentkezett, amelyből szórányosan került elő az erre az időszakra tehető kerámia. Ebbe a rétegbe ásva a telek északnyugati negyedében egy 60 cm átmérőjű Árpád-kori külső kemencét találtunk. A tűzhelytől északra és délre is feltételezhetőleg természetes vízmosások árokszerű bevágódásait találtuk. A római kori humusz alatt vastagabb, leletnélküli, mészhálós humuszréteg húzódtott, amelynek vastagságát szondával határoztuk meg és géppel termeltük le. Alatta a már ismert

neolit leleteket tartalmazó humuszos réteget tártuk fel, amelynek alján kőgörgötteges felületet dokumentáltunk. A telek északkeleti negyedében, a Szépvölgyi úthoz közelebb 1,5×2 m átmérőjű beását bontottunk ki, amelynek betöltésében neolit leletek voltak. A telken végzett geopedológiai (Horváth Zoltán, ELTE) vizsgálat alapján feltételezhető, hogy nem mesterséges objektumot találtunk, hanem a területen egykor állt őserdő egyik kidőlt fájának kiszakadó gyökérzete által kialakított gödör természetes betöltődését figyelhettük meg.

A neolitikus leletek zöme a Dunántúli Vonaldíszes Kerámia idősebb szakaszához (MAKKAY 1978, M. VIRÁG 1992, HORVÁTH 2002) köthető. Jellemző a kónikus tálak és a mélyen vésett vonaldíszek megjelenése. A leletek között néhány kottafejes díszítésű töredék is szerepel. Mindezek mellett egy nyomott hasú, egyfülű csésze és egy kimetszett díszű peremtöredék a középső rézkor végi ún. Protoboleráz horizont időszakát képviseli. (KALICZ 1991, 2001; HORVÁTH 2001) A kis területen végzett feltárás alapján nehezen dönthető el, hogy a leletek eredeti, helyben megmaradt kultúrrétegben vagy a Szépvölgyi árok feltöltődésével járó eróziós tevékenység által partoldalról besodródott, áthalmazódott rétegben feküdtek-e. A humuszréteg alatt megfigyelhető kőgörgötteges altalajban egyértelműen települési helyet jelző régészeti objektumok nem jelentkeztek. Nyitott kérdés maradt tehát, hogy a telek területén e korszakok települési helye vagy másodlagos helyzetű leleteik kerültek-e elő. A környéken máshol is megfigyelt jelenségről (FACSÁDY 2001; KÁRPÁTI 2003a; KÁRPÁTI 2003b; KÁRPÁTI–M. VIRÁG 2007) biztosabb kép csak az eddigi ásátások eredményei-

nek és leleteinek részletes kiértékeléséből nyerhető majd.

Kárpáti Zoltán – M. Virág Zsuzsanna

Irodalom:

FACSÁDY 2001 – R. Facsády A.: Budapest, II. Szépvölgyi út 18–22. In: Kisfaludi J. (szerk.), Régészeti kutatások Magyarországon 1998. Budapest 2001, 107.

HORVÁTH 2001 – Horváth, L. A.: Die relativchronologische Position des Protoboleráz-Horizontes aufgrund seiner südlichen Komponenten. In: P. Roman, – S. Diamandi (Hrsg.), Cernavoda III – Boleráz. Ein vorgeschichtliches Phaenomen zwischen dem Oberrhein und der Unteren Donau. Bucuresti 2001, 459–515.

HORVÁTH 2002 – Horváth L. A.: Neolitikus leletek Dunakeszi határában. BudRég 35 (2002) 7–34.

KALICZ 1991 – Kalicz, N.: Beiträge zur Kenntniss der Kupferzeit im ungarischen Transdanubien. In: J. Lichardus (Hrsg.), Die Kupferzeit als historische Epoche. Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde. 55. Bonn 1991, 347–387.

KALICZ 2001 – Kalicz, N.: Die Protoboleráz-Phase an der Grenze von zwei Epochen. In: P. Roman, – S. Diamandi (Hrsg.), Cernavoda III – Boleráz. Ein vorgeschichtliches Phaenomen zwischen dem Oberrhein und der Unteren Donau. Bucuresti 2001, 385–435.

KÁRPÁTI 2003a – Kárpáti Z.: Budapest, II. Ürömi utca 45. In: Kisfaludi J. (szerk.), Régészeti kutatások Magyarországon 2000. Budapest 2003, 107.

KÁRPÁTI 2003b – Kárpáti Z.: Budapest, II. Ürömi utca 39. In: Kisfaludi J. (szerk.),

Régészeti kutatások Magyarországon 2001. Budapest 2003, 148.

KÁRPÁTI–M. VIRÁG 2007 – Kárpáti Z. – M. Virág Zs.: Budapest, II. Ürömi utca 37. In: Kisfaludi J. (szerk.), Régészeti kutatások Magyarországon 2006. Budapest 2007, 165.

MAKKAY 1978 – Makkay, J.: Excavations at Bicske. I. The Early Neolithic. The Earliest Linear Band Ceramic. *Alba Regia* 16 (1978) 9–60.

M. VIRÁG 1992 – M. Virág Zs.: Újkőkori és középső rézkori telepnyomok az M0 autópálya szigetszentmiklósi szakaszánál. In: Havasi P – Selmeczi L. (szerk.), Régészeti kutatások az M0 autópálya nyomvonalán I. BTM Műhely 5. Budapest 1992, 15–60.

9. kép: Izniki fajansztöredékek

15. Budapest, II. ker., Kaesa utca 15–23., Hrsz.: 13584/2; Ganz utca 16., Hrsz.: 13572/3

Az alábbiakban ismertetendő ásatás római kori objektumainak (Hable Tibor általi) feltárása a 2008-as évre is áthúzódott, ezért az erről szóló beszámoló az *Aquincumi füzetek* következő évi számában lesz olvasható (a szerk.).

2007. június 11-től folytattunk megelőző feltárást a fenti telkeken, a középkori Szentpétermártír külvárosban. Az ásatás középkori részét területi bontásban végeztük: a Ganz utca 16. és a Kaesa utca 19–23. telkeken Éder Katalin, míg a Kaesa utca 15–17. telkeken Benda Judit irányította a munkálatokat. A könnyebb értelmezhetőség kedvéért a három terület régészeti eredményeinek leírását területi egységenként közöljük.

A Ganz utca északi oldalát egy 20. századi építkezés során erősen, szinte általa

jig megbolygatták, ezért itt csak néhány törökkori és 16. századi hulladéktároló gödör alsó részeinek megfigyelésére volt lehetőség. A terület többi részén, két kisebb Árpád-kori épület csekély padló-részlete került elő. Ezek valószínűleg az épületek hátsó részeinek maradványai lehettek, amelyeket az utcafront újkori és 20. századi beépítése nem bolygatott meg. Az egyik megmaradt padlófelületről 14. századi pénz került elő. Sajnos ezt az épületrészletet és az egész területet is nagyméretű, mély törökkori szemétdödrök bolygatták. A kályhaszemek és a mindennapokban használt kerámiaedények töredékei mellett egy szinte ép kiöntősöves kancsó, két sértetlen talpas tál és egy talpas csésze, két persely, valamint több, különböző stíluscsoportba osztható fajansztöredék – köztük egy rhodoszi stílusú tálka töredéke – jelzi ennek a korszaknak a tárgyi emlékeit.

Az említett objektumokon kívül, ezen a felületen újkori pincemaradványokat és kutakat is dokumentáltunk.

A Kacsá utca 19–23. telkeken igen gazdag leletanyagot és sűrű városi beépítettségre utaló régészeti jelenségeket találtunk. A jelenlegi utcára merőlegesen két Árpád-kori lakóház részlete kerültek elő. A nyugati, feltehetően faszervezetes épületben sikerült feltárnunk annak sárga agyagpadlóját, északi felében tüzelőhely maradványait, továbbá egy, feltehetően az épület szerkezetével összefüggő, tartóoszlop helyét tudtuk megfigyelni. A keleti épületet nagymértékben bolygatta egy késő középkori gödör, ill. egy újkori pince, így teljes kiterjedését nem tudtuk megfigyelni. Az épületekben és környezetükben több kisebb-nagyobb gödör került napvilágra, míg tőlük északra, az egykor volt telkek hátsó részén, kelet–nyugati irányú vízvezető árkokat találtunk.

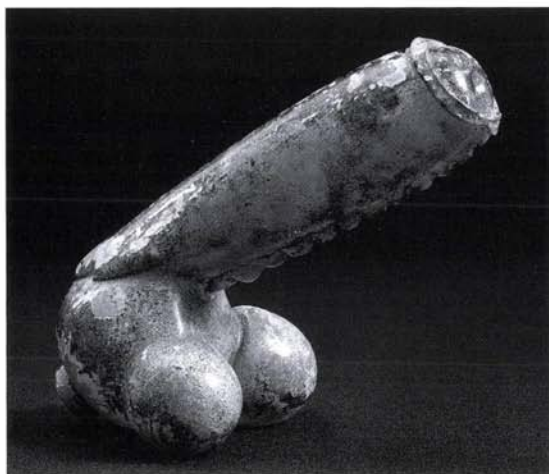
A késő középkor időszakából lakóépület nyomait ugyan nem tudtuk megfigyelni, de a korszak leletanyagát megőrző hulladéktároló gödrök folyamatos megtelepedésre utalnak.

A terület törökkori betelepültségének nyomai a széles, igen mély gödrök,

amelyek nagy számban kerültek elő a területről. Az innen előkerült leletek jól reprezentálják a korszakból ismert kerámiaanyagot. Számos talpastál töredéke, ún. bosnyák kerámia, korsó töredékek, valamint izniki fajansztöredékek kerültek napvilágra. (9. kép)

A Kacsá utcai terület északnyugati oldalán kőalapfalú, agyagpadlójú török ház részletét is feltártuk. Az épület délnyugati sarkánál, ahol a ház fala be is omlott, egy nagy átmérőjű gödörből összedőlt török kályha kályhaszemeei, egy restaurálható talpas tál és török fajanszcsésze töredékei, valamint nagymennyiségű faanyag került elő. Ez utóbbiak egy része tetőzsindelyként volt azonosítható.

A Kacsá utca 15–17. telkeinek területén a gépi földmunka után meglehetősen kevés ásatási felület maradt, mivel az újkorban épült pincék a terület kétharmadát elpusztították. Ez azt eredményezte, hogy a telkek hátsó felére jellemző objektumok (elsősorban szemétgödrök, árkok, ill. két házvég) kerültek feltárássra. Azoknak a középkori lakóházaknak a maradványai, melyeket az 1695-ben készült „Zaiger über die Wasserstadt” házössze-

10. kép: Fallosz alakú üvegpalack (törökkori német munka)

11. kép: Az árokban fekvő patkolt ló láb

írás is említ (NAGY 1964): „*Ein Haus in der Baadgassen ... hat etwas von alten fundamenten, ist wenig und schlecht gebauht*”, még a 18. század folyamán megsemmisülhettek a korabeli építkezések miatt. Az újkori pincék mellett két kőfalazatú kutat és négy szőlőmag-betöltésű vermet dokumentáltunk.

A törökkori szemétgödörök igen változatos képet mutattak. Különféle mélységű (1-5 m), kerek és négyzetes alakú gödröket, valamint sekély vermeteket tártunk fel. Ez utóbbiakat az 1684-86 között itt állomásozó császári csapatok ásták és használták pöcegödörként. A 7. számú (17. századi) szemétgödör mélyén egy különös módon teljesen épen maradt üvegpalackot találtunk. A halványzöld színű palack egy tekintélyes méretű falloszt mintáz. (10. kép) Az ún. Waldglas típusú üvegedény nem volt ritkaság a korszakban; a visegrádi királyi palota egyik törökkori szemétgödörében is találtak hasonló töredéket (MESTER 1997, 24. kép), készítési helyén, Németországban pedig sok példány került elő ásátásokon. (MESTER 1997, 270. kép) Az 5 m mélységet is elérő 19. számú gödör alsó két méterén épen megmaradt az ácsolt gerendaváz, így en-

nek alapján feltételezhető, hogy kútként használták. Betöltésében ép edények és meglepően sok szépen festett tányér töredéke volt, amelyek ebben a korszakban még ritkaságnak számítottak. Területünk legdélebbi szélén egy karóváz, könnyűszerkezetű épület leégett omladékát bontottuk ki, míg az északkeleti sarokban agyagpadlós, tapasztott falú ház déli fele került elő. Megtaláltuk a délről nyíló ajtó forgó-tengelyének alapkövét is, amely egy másodlagosan felhasznált, átfaragott, 15. századi nyíláskeret (kapu szárköve) volt. Gazdag díszítése miatt eredetileg egy jelentősebb egyházi építmény része lehetett. Nem kizárt, hogy a közelben fekvő Szt. Péter mártír plébániatemplomból bontották ki a törökkor folyamán, hiszen tudjuk, hogy ezt a templomot nem alakították át dzsámivá, hanem lakóépületként használták. (GYÜRKY 1971)

A 15-16. századot kevés leletanyagot tartalmazó szemétesgödörök és egy kőfalazatú kút képviselte. Jelentős objektumnak számít viszont egy 14. század első felére datálható verempince. Beásása felül kör alakú volt, fenekén viszont négyzetes alaprajzot mutatott. A járószintjébe középen egy 80 cm átmérőjű, 30 cm mély

gödröcske mélyült. Ezt valószínűleg a tető tartóoszlopa számára ásták bele. Ugyanilyen jellegű pincéket találtunk a közelben, két évvel korábban a szomszéd telken (BENDA–HABLE 2006), valamint méreteiben azonos, de kőfalazattal megerősített belsővel a Medve utcában is. (BENDA–HABLE 2007, KÉRDŐ–VÉGH 2003)

Feltártunk továbbá négy különböző alakú (U, V és félköríves medrű), kelet–nyugati irányú árkot is. A legészakabbra fekvő, villásan kettéágazó árok részben patkolt lóláb feküdt. (11. kép) Az árkokat nem egy időben ásták, a 13. század második felétől a 15. század elejéig lehetett datálni betöltésüket. Az árkok valószínűleg a kertek esővíz elvezetését szolgálta.

A jelen ásatás eredményei újabb nagy felülettel gazdagították a középkori Buda városának, Váralfa településrészének régészeti topográfiáját.

Benda Judit – Éder Katalin

Irodalom:

BENDA–HABLE 2006 – Benda J. – Hable T.: Római kori és középkori települési maradványok a Vízivárosban (Roman period remains and medieval settlements in the Víziváros). *Aqfűz* 12 (2006) 116–146.

BENDA–HABLE 2007 – Benda J. – Hable T.: Feltárás a Víziváros Szent Péter mártír városnegyedében (Excavation in the Saint Peter the Martyr district of the Víziváros). *Aqfűz* 13 (2007) 180–186.

GYÜRKY 1971 – H. Gyürky K.: Adatok a budai Szent Péter külváros topográfiájához. *BudRég* 22 (1971) 223–243.

KÉRDŐ–VÉGH 2003 – Kérdő K. – Végh A.: Bp., II. Medve utca 5–13. In: *Kisfaludi*

J. (szerk.), *Régészeti kutatások Magyarországon 2001*. Budapest 2003, 146–147.

MESTER 1997 – Mester E.: Középkori üvegek. *Visegrád Régészeti Monográfiái* 2, 1997.

NAGY 1964 – Nagy L.: A Víziváros XVII. század végi topográfiája. *TBM* 16 (1964) 181–249.

16. Budapest I. ker., Hadnagy utca 8–10., Hrsz.: 5973, 60006/2

A Rác fürdő felújításához kapcsolódó, 2005–2006. évi feltárások 2007-ben is folytatódtak. Az újabb terepmunkákat az tette indokoltá, hogy a beruházás folyamata során tervezőváltásra került sor. Az új építések új elképzeléseket hoztak, amelynek keretében eddig nem tervezett területek is beépítésre kerülnek: az álló fürdőépülettől a Duna felé eső területnek az egykori barokk udvart U alakban körülölelő része. Ezen a területen eddig nem végeztünk feltárásokat, így a megelőző kutatásra most került sor. A beruházó továbbra is Rác Nostalgia Kft., kivitelező a Magyar Építő Zrt.

Az előző évi ásatásokhoz (MARÁZ–PAPP 2006; PAPP–MARÁZ 2006) hasonlóan ezúttal is előkerült a késő La Tène-kori tabáni fazekastelep emlékényaga. A most feltárt terület a klasszicista fürdőépület délkeleti sarka és az Erzsébet híd Hegyalja úti lehajtója között helyezkedik el, és újkori épületekkel bolygatott. Kisebbséggel összefüggő felületen négy késő LT-kori hulladékgyödröt találtunk, amelyek egymáshoz nagyon kis távolságra helyezkedtek el. Égett, kormos-faszenes betöltésükben jelentős mennyiségű LT D-korú kerámiaanyag, valamint grafitot tartalmazó kőzet került elő. A feltárt kelta objektumok a már régóta ismert ún. tabáni kelta

fazekastelepnek a Dunához legközelebb eső, legkeletibb részéhez tartoztak.

A 2007. évi ásátás helyszínén a történeti terepszint erősen lejt az Ördögárok irányába (azaz észak felé). A korábbi tapasztalatokkal ellentétben a 2007-es feltárás során jelentős mennyiségű 15. századi leletanyag is felszínre került, pl. mázas kályhaacsempék töredékei. A teljes feltárás tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy a középkori megtelepedés határa kb. a török fürdő vonalában lehetett, és főként az Ördögárok bal partján koncentrált.

A középkori objektumok elplanírozott szintje felett törökkori régészeti jelenségek indultak (köztük egy ház maradványa). A 18-19. századi fürdőépület falai bolygatták a területet, ill. nagyobb mértékű roncsolást eredményezett a II. világháború utáni terprendezés, amikor a 20. században használt lejtőt kialakították.

Maráz Borbála – Papp Adrienn

Irodalom:

MARÁZ–PAPP 2006 – Maráz B. – Papp A.: Régészeti kutatások a Rác fürdő és a tabáni késő La Tène-kori fazekas telep területén. In: Kisfaludi J. (szerk.) Régészeti kutatások Magyarországon 2005. Budapest 2006, 109-124.

PAPP–MARÁZ 2006 – Papp A. – Maráz B.: Budapest I., Hadnagy utca 8 – 10., Hrsz.: 5973, 6006/2. Aqfűz 12 (2006) 225–226.

17. Budapest I. ker., Bérc utca 10., Hrsz.: 5319/6

Építkezéshez kapcsolódóan régészeti felüvegetet végeztünk a Gellérthegy északi

oldalán található telek területén. Ennek alapján megállapíthattuk, hogy a Bérc utca 10. számú telek háromnegyed részén még az 1970-es évek elején, a telek parkosításakor kicsérélték az eredeti talajt, amelyben esetleg lehetnek késő bronzkori vagy késő vaskori régészeti leletek. A terület nyugati fele kötörmelékkel és építési hulladékkal volt feltöltve, mert a régi szintvonalas térképeken jelzett egykori kőbánya rézsűjére esik. Ezért régészeti lelet vagy objektum ezen a részen nem kerülhetett elő a mostani építkezés alkalmával.

A telek északi, a Bérc utca vonaláig húzódó sávja bolygatatlan és régészetileg negatív volt, és a hegyoldal természetes lejtését mutatja. A szomszédos, 8. számú telek északi feléhez és a szemben lévő 17. számúhoz hasonlóan (MARÁZ 2005 és 2006) ide már nem terjedt ki a gellérthegyi késő bronzkori és kelta település területe.

Maráz Borbála

Irodalom:

MARÁZ 2005 – Maráz B.: Régészeti kutatások a Gellérthegy északi oldalán (Archaeological investigations on the northern side of Gellért Hill). Aqfűz 11 (2005) 96–100.

MARÁZ 2006 – Maráz B.: Budapest – Gellérthegy és környékének késő La Tène-kori településtörténete II. BudRég 40 (2006) 31–44.

18. Budapest, XI. ker., Albertfalva, Hunyadi János út 14., Hrsz.: 43576/6

A XI. kerület, Újbuda Önkormányzata megbízásából 2007. október 11. és decem-

ber 19. között szondázó feltárást végeztünk Albertfalván a Panel úttól délre fekvő zöldmezős telken, amely az auxiliáris vicus déli peremzónájába esik.

Két, egymásra merőleges szondaárkot jelöltünk ki. Az észak–déli irányú árkot a Panel úttól délre alig 20 m-re mértük ki, a nyugat–keletit pedig az előbbi ároktól mintegy 15 m-rel délre. A Panel úton 2004-ben folytatott feltárást során kőalapozású, többhelyiséges lakóépületek, lakógödörök, telekhatároló kerítésfalak, sóderes út és további telepobjektumok kerültek elő. (BESZÉDES 2005) Várakozásainkkal ellentétben a Panel úthoz közelebbi szondaárkunkban nem mutatkozott hasonló lelet- és objektumgazdagság, csupán egyetlen objektum, egy nyugat–keleti irányú, 2,8 m széles, 1,2 m mély árok kisebb szakasza került elő 3 m mélységből. Betöltésében kevés, zömmel a Kr. u. 2. századra keltezhető kerámiatöredéket és állatsontot találtunk, az árok funkciója azonban kérdéses. Nagy valószínűséggel összefügg azzal az árokrendszerrel, amelyet Szirmai Krisztina tárt fel 1999-ben és 2001-ben az albertfalvi Auchan áruház építése során (SZIRMAI 2000; SZIRMAI 2002).

A nyugat–keleti irányú, kisebb kiterjedésű szondában ugyan több római és bronzkori szörványkerámia is előkerült az őshumusból, de objektumot, régészeti réteget nem találtunk.

A két szondaárok alapján a terület rétegvizonyairól a következőket állapíthatjuk meg. Vékony recens humuszréteg alatt 2,5–3 m mélységig modern kori törmelkes feltöltés húzódik. Közvetlenül ez alatt átlagosan 40 cm vastagságú őshumusz következik, amely alatt 3,5 m mélyen a sárga löszös altalajt találjuk.

Beszédes József

Irodalom:

BESZÉDES 2005 – Beszédes J.: Feltárást az albertfalvi auxiliáris vicus déli részén (Excavation in the southern part of the Albertfalva auxiliary vicus). *Aqfűz* 11 (2005) 107–113.

SZIRMAI 2000 – Szirmai K.: Új katonai tábor nyomai Albertfalván (Traces of a New Military Fort at Albertfalva). *Aqfűz* 6 (2000) 83–90

SZIRMAI 2002 – Szirmai K.: Római kori kutatások Albertfalván (Roman period Investigations at Albertfalva). *Aqfűz* 8 (2002) 92–103.

19. Budapest, XXII. ker., Campona utca 1., Hrsz.: 232333/25

A fenti telken a Pro Logis Harbor Park területén, az építendő „M” és „L” jelű raktárcsarnokok helyén, 2007. július 2. és augusztus 18. között végeztünk szondázó feltárást.

A feltárási terület közvetlen környezete ismert lelőhely. Északnyugatra mintegy 200 m-re, 2001-ben és 2004-ben folytak kiterjedtebb feltárások, melyek során késő vaskori telepnyomok, késő bronzkori sírok, valamint szörványosan neolitik és Árpád-kori telepnyomok kerültek elő. (SZILAS 2002, 114–130)

Jelen feltárástunk során összesen hét eltérő méretű szondaárkot húztunk, amelyek közül csupán a 6. számúban találtunk régészeti jelenséget. A többi árok régészetileg negatívnak bizonyult, sem lelet, sem objektum nem került elő belőlük. A 6. szondaárkokban egyetlen ívelt aljú keskeny árok került elő, betöltéséből kevés La Tène D jellegű kerámiával és állatsonttal. A szondát meghosszabbítottuk mindkét irányba,

de újabb régészeti jelenség már nem került elő. Az objektum funkciója valószínűleg vízvezető árok lehetett, amely a 2001 és 2004 folyamán részben feltárt kelta telep felől vezethette le a vizet a Duna irányába.

A régészeti szondaárkokban a következő rétegek mutatkoztak. Átlagosan 2 m mélységig modern kori törmelékes feltöltés jelentkezett, ez alatt sárga, szürkésárga löszös, helyenként homokos dunai üledékes réteg volt megfigyelhető. A két réteg közötti átmenet nélküli éles elválás arra utal, hogy a területen jelentősebb modern kori földmunkák zajlottak (talán a 6-os út építésekor), amelyek a terület felső, humuszos részét elpusztították.

Beszédes József

Irodalom:

SZILAS 2002 – Szilas G.: Késő kelta falusias település feltárása Nagytétény határában (The excavation of a late Celtic settlement at Nagytétény). *Aqfűz* 8 (2002) 114–130.

20. Budapest, XIV. ker., Egressy út 113/j–k, Hrsz.: 40091/11

2007. október 15. és november 6. között a fenti telken próbafeltárást végeztünk a CORDIA Thermal Első Ingatlanfejlesztő Kft megbízásából. A több hektáros ingatlanra lakópark épül. Az első ütem tervében a telek északkeleti felében négy, összesen 188 lakásos, pincszinten összekötött ház építése szerepel.

A próbafeltárást a Rákospatak közelsége és a telek északi szomszédságában, a Paskál lakópark területén, 2003–2004

során feltárt, több korszakhoz tartozó településrészlet (ENDRŐDI–HORVÁTH 2004, KOROM–REMÉNYI 2005) tette szükségessé.

A négy épület teljes alapterületéből (4600 m²) 10% szondázására volt lehetőségünk. A 13 munkanap során 4 szelvényt nyitottunk, 1500 m² területet vizsgáltunk át, 13 objektumot tártunk fel. A szondák mindegyikében erős modern kori bolygatást tapasztaltunk, ennek vastagsága helyenként a 2 m-t is elérte.

Az 1. szondát az 1. ütem nyugati széléhez közel húztuk (26×46 m), ebben eltérő mértékű bolygatást figyeltünk meg. A feltöltés a szondánk északi felénél kisebb mértékű, keleti felén 1,2 m vastag volt. Itt egy mély alapozású modern kori épület nyomát találtuk. A régészeti rétegek az említett bolygatások során teljesen megsemmisültek, az objektumfoltok csak az altalajon különültek el. Hat árkot, öt gödröt, egy cölöplyukat és egy sírt tártunk fel, ebből három modern kori beásásnak bizonyult. Az objektumok betöltése egyforma jellegű volt: apró, sárga szemcsés agyaggal kevert sötétbarna föld. Leletanyagot mindössze négy tartalmazott, azonban az apró kerámiatöredékek alapján az őskoron belül pontosabb kormeghatározásuk nem lehetséges. Az észak–déli tájolású, rossz megtartású vázat a sírban talált vastöredékek (koporsószeg?) alapján pontosabban datálni szintén nem lehet.

A 2. számú, 10×20 m nagyságú szondát az 1. számú szondára merőlegesen, attól keletre, a Rákospatak felé húztuk. A terület a patak felé erősen lejt, itt csak modern kori feltöltési rétegeket dokumentáltunk. Régészeti jelenséget nem tapasztaltunk.

A 3. számú, 3×10 m-es szondát az első ütem délkeleti szélén húztuk, 2 m vastag modern kori, szemetes feltöltés alatt a

sárga agyagos altalajt értük el, régészeti rétegek és jelenségnek itt sem volt nyoma.

A 4. számú, 3×10 m-es szondát a 2-es szondával párhuzamosan húztuk, ahol az előző kettőhöz hasonlóan csak modern kori feltöltési rétegeket dokumentáltunk.

A terület keleti, Rákos-patakhoz közel eső részén az erős teleplejtést a 20. század folyamán, különböző vastagságú feltöltéssel egyenlítették ki. A régészeti jelenségek a paktól távolabb eső, magasabb területen jelentkeztek, tehát a lelőhely a Fischer István utca irányába folytatódik.

Korom Anita

Irodalom:

ENDRŐDI–HORVÁTH 2004 – Endrődi A. – Horváth M. A.: Feltárás a Paskál lakópark területén (Excavation in the territory

of the Paskál apartment complex). *Aqfűz* 10 (2004) 153–155.

KOROM–REMÉNYI 2005 – Korom A. – Reményi L.: Paskál lakópark II. építési ütemének régészeti kutatása (Archaeological investigation of construction phase II of the Paskál residential district). *Aqfűz* 11 (2005) 168–174.

21. Budapest XXI. ker., Csepel, északi szigetcsúcs, Nagy-Duna sor, Hrsz.: 210007/2

A Budapesti Történeti Múzeum Ős- és Népvándorlás kori Osztálya, a Budapest Főváros Önkormányzata, Polgármesteri Hivatal, Közmű Ügyosztályának megbízásából, 2004-ben a (HORVÁTH 2005), és 2006-ban (HORVÁTH–ENDRŐDI–MARÁZ 2007) mintegy 12,5 hektáros területen folytatott megelőző régészeti feltárásokat Bp. XXI. ker. Csepel – sziget északnyugati csúcsán, a Nagy-Duna sornak nevezett területen. Munkánk során,

12. kép: A kora bronzkori Nagyév-kultúra sírcsoportja

13. kép: Árpád-kori kemencék, és a hamuzó gödör maradványai

az első két szezomban 789 régészeti jelentőséget regisztráltunk és tártunk fel.

Az objektumok korszakok és típus szerinti megoszlása a következő volt: a középső rézkori „Furchenstich” kultúra települései, a korabronzkori Harangedény-Csepel csoport sírjai, valamint a Nagyrév-kultúra temetkezései (12. kép) és települései, a késő bronzkori halomsíros kultúra település objektumai, a késő vaskori-kelta temetkezések és település, valamint a késő népvándorlás, és Árpád-kori település objektumai.

A Központi Szennyvíztisztító már épülő nagy „műtárgyának” feltárása után, a 2007. május 8. és július 27. közötti ásatási szezomban a kapcsolódó létesítmények – rothasztó és pasztórizáló tornyok, műszaki kiszolgáló épületek – alapozási területét, valamint a Duna alatti bevezető szennyvízeső nyomvonalát kutattuk meg. A munkák során 65 újabb objektumot tártunk fel. A területen a feltöltöttség mértéke a korábbi évekhez hasonlóan 2-6 m-nyi volt, és a régészeti leletek egy része ugyancsak sérült, roncsolódott állapotban került elő.

A korábban feltárt korszakok leletei közül ebben az évben a kora bronzkori temető újabb részlete mellett, kelta és késő népvándorlás kori, valamint kora Árpád-kori településrészletek újabb objektumai kerültek napvilágra. (13. kép)

A Kr. e. III. évezred második felére keltezhető kora bronzkori Harangedény-Csepel csoport és a Kr. e. III. évezred végére – II. évezred elejére keltezhető Nagyrév-kultúra 233 objektumból álló temető részlete került elő a korábbi feltárások során. (HORVÁTH-ENDRÓDI-MARÁZ 2007, 219–223) A két kultúra sírcsoportjai nagyjából észak–déli irányban húzódtak, az egykori Duna parttól, kb. 250-350 m távolságban.

2007-ben a szennyvíztisztító nagy műtárgyától északra – az I/0 és K0-N0 egységként nyilvántartott építési egységek alapozási gödrének feltárása során –, a nagy kiterjedésű temető további 33 hamvasztásos (urnás) sírral bővült. A sírok többsége az ásatásokat megelőző időszakokban jelentősen roncsolódott, helyenként csupán szétszántott cseréptörmelékek jelezték

egykori helyüket. Ennek ellenére – az előző évek tapasztalatához hasonlóan – több esetben is megfigyelhető volt, hogy olykor kisebb sírcsoportokban temették el az elhunytakat. A fedőtálas urnák, kisebb kancsók, bögrék és tálkák mellett a korszakra jellemző harangedények is kerültek elő a sírokból. Az urnákba a hamvakkal együtt, kisebb viseleti és használati tárgyak: bronz- és csontékszerek továbbá gombok maradványait is elhelyezték.

A kelta népesség 2004-ben feltárt, Duna-parthoz közeli 12 település-objektuma mellé az ideai ásatás során kevés jól értékelhető jelenséget sikerült lokalizálnunk. A leletek többsége (kerámia-, kő-, és vastöredékek valamint egy bronz fibula), a korszakhoz köthető patiscstörmelék halmok a majdnem homogénnek tekinthető szürkésbarna iszapos, mintegy 40 cm vastagságú áradási rétegből kerültek elő. A feltárás során észlelt paticsos felület helyén, ill. annak közelében egykor valószínűleg egy nagyobb méretű épület (ház?) állhatott, melynek leégett és szétmosódott maradványai között viszonylag nagyobb mennyiségű áglyenyomatos paticsdarabot találtunk. A leletek kora a Kr. e. 2-1. századra tehető.

A 40. korábban előkerült, késő népvándorlás és kora Árpád-kori objektum többsége a korszak jól ismert, félig földbe mélyített, házaiból, kemencebokraiból és szabad téri kemencéiből állt.

A 2004-ben részben feltárt, akkor még az avar korra datált hamuzó gödör és kör-

nyékének tovább bontása során feltártuk az ahhoz tartozó kemencéket is. Alakjuk és kialakításuk (a sütőfelületeket apró kavicsos alapozásra tapasztották) alapján, a meglehetősen kevés datáló leletanyag ellenére, nagy valószínűséggel a Kr. u. 10-12. századra tehető. Az objektum környékén több nehezen értelmezhető jelenség mellett egy hulladékgyűjtő részletét is sikerült feltárnunk, amelyből kevés kerámiatöredék mellett egy malomkő darabja is előkerült.

A területen néhány késő középkori és kora újkori telep jelenség mellett egy-két bizonytalan korú objektum is előkerült.

Horváth M. Attila – Endrődi Anna

Irodalom:

HORVÁTH 2005 – Horváth M. A.: Régészeti kutatás a tervezett csepeli Központi Szennyvíztisztító Telep területén (Archaeological investigations on the territory of the planned Central Sewage Plant in Csepel). Aqfüz 11 (2005) 177–186.

HORVÁTHI-ENDRŐDI-MARÁZ 2007 – Horváth M. A. – Endrődi A. – Maráz B.: Régészeti kutatások a csepeli Központi Szennyvíztisztító Telep területén (Archaeological investigations in the territory of the Central Waste Water Treatment Plant on Csepel Island). Aqfüz 13 (2007) 216–232.

Locations of and results from small-scale excavations conducted by the Aquincum Museum in 2007

(Marked as numbers on page 173)

Aquincum Civil Town and its environs

1. Bp. III. 313 Királyok Road (Lrn: 63646): remains of Roman period pits (*Anita Korom*)
2. Bp. III. 291 Királyok Road (Lrn: 63629/5): parts of Bronze Age, late Le Tène and Avar settlements (*Gábor Szilas*)
3. Bp. III. 64 Ipartelep Street (Lrn: 54054/29): remains of Prehistoric and Middle Age pits (*Péter Vámos*)
4. Bp. III. area surrounded by Anikó – Czetz J. – Petúr – Csalma Streets (Lrn: 23038/1, 23038/2): Roman period layers and ditches (*Orsolya T. Láng*)
5. Bp. III. 69 Nánási Road (Lrn: 23744/2): parts of a Neolithic settlements (*Zsuzsanna M. Virág*)
6. Bp. III. 39 Nánási Road (Lrn: 23761/2): Roman period layers and ditches (*Orsolya T. Láng*)

Aquincum Military Town and its environs

7. Bp. III. 24–26 Hunor Street (Lrn: 18730/1-18730/2): parts of Roman period building of the Military Town (*Anita Kirchhof*)
8. Bp. III. along Bécsi Road – Vörösvári Road (between 231–174a Bécsi Road), Bécsi Road (between Nagyszombat Street – Föld Street), Vörösvári Road (among Gyenes–Törzs–Hévízi Streets) (Lrn: 16094, 16292, 14772, 18131): Roman period layers (*Anita Kirchhof*)
9. Bp. III. 30 Pacsirtamező Street (Lrn: 17634): remains of Roman period buildings and kilns of the Military Town (*Anita Kirchhof*)
10. Bp. III. 9 San Marco Street – 16 Szomolnok Street (Lrn: 17513): Roman period layers (*Anita Kirchhof*)
11. Bp. III. 19 Selmeci Street (Lrn: 17408): part of Roman period road and cemetery (*Anita Kirchhof*)
12. Bp. III. 211 Bécsi Road – 23 Nagyszombat Street (Lrn: 16094, 16292, 14772): Roman period layers (*Anita Kirchhof*)
13. Bp. II. 14 Szépvölgyi Road (Lrn: 14863/31): parts of a Neolithic, middle Bronze Age and Middle Age settlements (*Zoltán Kárpáti – Zsuzsanna M. Virág*)

14. Bp. II. 57 Ürömi Street (Lrn: 14870): Neolithic and Roman period layers, Middle Age pit (*Zoltán Kárpáti – Zsuzsanna M. Virág*)

Settlements outside of Aquincum

15. Bp. II. 15–23 Kacsá Street, 16 Ganz Street (Lrn: 13584/2, 13572/3): parts of Middle Age settlements (*Judit Benda – Katalin Éder*)
16. Bp. I. 8–10 Hadnagy Street (Lrn: 5973, 60006/2): turkish bath, late La Tène settlement (*Borbála Maráz – Adrienn Papp*)
17. Bp. I. 10 Bérc Street (Lrn: 5319/6): Modern period layers (*Borbála Maráz*)
18. Bp. XI. Albertfalva, 14 Hunyadi János Road (Lrn: 43576/6): Roman period layers (*József Beszédes*)
19. Bp. XXII. 1 Campona Street (Lrn: 232333/25): late La Tène layers (*József Beszédes*)
20. Bp. XIV. 113/j–k Egressy Road (Lrn: 40091/11): Prehistoric layers, part of undateable cemetery (*Anita Korom*)
21. Bp. XXI. Csepel, Northern peak of the island (Lrn: 210007/2): parts of early Bronz Age cemetery, parts of late La Tène and Middle Age settlements, (*Attila Horváth M. – Anna Endrődi*)